

اولین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

ادبیات تحقیق و جایگاه آن در پژوهش کیفی

محمد احمدغلامی، معصومه صفری‌زاده میناب

دانشجوی دوره دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه اصفهان

m_ahmadgholami@yahoo.com

اداره آموزش و پرورش شهرستان میناب، دبستان پسرانه ۱۲ بهمن حکمی، معاون آموزشی

لیسانس آموزش ابتدایی از دانشگاه آزاد اسلامی میناب

اداره آموزش و پرورش شهرستان میناب، دبستان دخترانه شاهد شهید یوسف عسکری، آموزگار

چکیده

بررسی ادبیات (پیشینه) تحقیق یکی از بخش‌های اصلی پژوهش‌های کیفی است که نقشی اساسی در فرایند اجرای پژوهش و در تمامی مراحل آن ایفا می‌کند. با توجه به اهمیت مرور ادبیات به ویژه نقش سازنده‌ی آن در روشن ساختن مسأله‌ی پژوهش و تبیین اهمیت آن، هدف اصلی این پژوهش بررسی جایگاه ادبیات پژوهشی در تحقیق کیفی است. بررسی تفاوت‌های ادبیات پژوهشی میان تحقیقات کمی و کیفی نیز هدف فرعی مطالعه‌ی حاضر است. روش محقق برای جمع‌آوری داده‌ها، روش اسنادی است و برای این منظور از منابع در دسترس مربوط به موضوع پژوهش بهره برده است. در این پژوهش چندین محور اصلی برای بررسی جایگاه ادبیات در تحقیق کیفی مورد توجه قرار گرفته است. تعریف ادبیات تحقیق، اهداف بررسی ادبیات، انواع ادبیات مورد استفاده، نقش‌های ادبیات، اصول و مراحل بررسی پیشینه، محل قرار گرفتن ادبیات پژوهشی و ترکیب یافته‌های حاصل از بررسی پیشینه، محورهای اصلی این بررسی را تشکیل می‌دهند. در پایان تفاوت‌های ادبیات پژوهشی بین تحقیقات کمی و کیفی مورد توجه قرار گرفته است که عبارتند از: نقش‌های متفاوت راهنمایی پیشینه، جایگاه متفاوت نظریه یا چهارچوب نظری، استقرایی یا قیاسی بودن و مرور گسترده یا مقدماتی پیشینه قبل از شروع پژوهش.

کلیدواژه‌ها: ادبیات تحقیق (پیشینه‌ی پژوهش)، انواع ادبیات پژوهشی، تحقیق کیفی، تحقیق کمی.

مقدمه:

پژوهش‌های مختلف اعم از کمی و کیفی از چندین بخش تشکیل شده‌اند. هر محقق چه در پارادایم کمی به انجام تحقیق بپردازد و چه عهده‌دار انجام یک پژوهش کیفی باشد، باید مراحل مشابهی را طی کند تا بتواند گزارش پژوهش خود را چه به صورت پایان‌نامه (یا رساله) و چه به صورت مقاله منتشر کند. در پژوهش‌های کیفی مانند تحقیقات کمی، پژوهش‌گر معمولاً در فصل دوم تحقیق علمی خود به بررسی (یا مرور) ادبیات یا پیشینه‌ی پژوهش می‌پردازد. مرور پیشینه‌ی پژوهش در فرایند اجرای پژوهش کیفی نقشی اساسی ایفا می‌کند؛ بدین صورت که پژوهش‌گر بعد از این‌که ایده‌ی پژوهشی خود را به صورت مقدماتی مشخص کرد، در گام بعدی به سراغ منابع مختلف مربوط به موضوع خود می‌رود تا بتواند از طریق نشان دادن جایگاه و اهمیت موضوع مورد نظر در بستر ادبیات مربوط به حوزه‌ی تحقیقی خود و حوزه‌های مشابه، منطقی برای انجام پژوهش خود فراهم کند.

بیش‌تر کتاب‌های آموزشی در حوزه‌ی تحقیق کیفی، فاقد فصلی درباره‌ی استفاده از آثار و نوشته‌های موجود در یک حوزه‌ی مطالعاتی هستند. گاهی با این ایده روبرو می‌شویم که نیاز به آن نیست که در تحقیق کیفی از مرور ادبیات موجود شروع کرد یا حتی باید در ابتدای کار از چنین عملی اجتناب کرد. این تصور ناشی از رابطه‌ی نزدیک تحقیق کیفی با ایده‌ی کشف حوزه‌های جدید و جست‌وجو